

SELMA LAGERLÖF

Den heliga natten

Ur *Kristuslegender* (1904)

Då jag var fem år gammal, hade jag en så stor sorg. Jag vet knappast, att jag haft någon större alltsedan.

Det var då, som min farmor dog. Alltintilldessa hade hon varje dag suttit i hörnsoffan i sitt rum och berättat sagor.

Jag kan ej minnas annat, än att farmor satt och berättade och berättade från morgon till kväll, och vi barn sutto stilla bredvid henne och hörde på. Det var ett härligt liv. Inga andra barn hade det som vi.

Det är ej mycket jag kommer ihåg om min farmor. Jag minns, att hon hade vackert kritvitt hår och att hon gick mycket krokig och att hon alltid satt och stickade på en strumpa.

Så minns jag även, att då hon hade berättat en saga, brukade hon lägga sin hand på mitt huvud, och så sade hon: »Och allt det där är så sant, som att jag ser dig och du ser mig.»

Jag kommer också ihåg, att hon kunde sjunga visor, men det gjorde hon inte alla dagar. En av de där visorna handlade om en riddare och ett sjörå, och den hade till omkväde: »Blåser kallt, kallt väder över sjö.»

Så kommer jag ihåg en liten bön, som hon lärde mig, och en psalmvers.

Av alla de sagor, som hon berättade mig, har jag blott ett svagt och oredigt minne. Det är endast en enda av dem jag minnes så väl, att jag skulle kunna berätta den. Det är en liten berättelse om Jesu födelse.

Se, detta är nästan allt, som jag kommer ihåg om min farmor, förutom det, som jag minnes bäst, och det är den stora saknaden, då hon var borta.

Jag minns den morgonen, då hörnsoffan stod tom och då det var omöjligt att begripa hur dagens timmar skulle få ett slut. Det minns jag. Det glömmar jag aldrig.

Och jag minns, att vi barn fördes fram för att kyssa den dödas hand. Och vi voro rädda för att göra det, men då sade någon till oss, att det var sista gången, som vi kunde tacka farmor för all den glädje, som hon hade gjort oss.

Och jag minns hur sagor och visor körde bort från gården, inpackade i en lång, svart kista, och hur de aldrig kommo igen.

Jag minns, att det var något borta ur livet. Det var, som om dörren till en hel vacker, förtrollad värld, där vi förr fritt kunde gå ut och in, hade blivit stängd. Och nu fanns det ingen, som förstod sig på att öppna den dörren.

Och jag minns, att vi barn så småningom lärde oss att leka med dockor och leksaker och leva som andra barn, och då kunde det ju se ut,

som om vi inte mer saknade vår farmor eller kommo ihåg henne.

Men ännu i denna dag, efter fyrtio år, då jag sitter och samlar ihop de legender om Kristus, som jag hört borta i österlandet, vaknar den lilla sägnen om Jesu födelse, som min farmor brukade berätta, upp inom mig. Och jag får lust att tala om den än en gång och att låta också den komma in i min samling.

*

Det var en juldag, då alla hade rest till kyrkan utom farmor och jag. Jag tror, att vi voro ensamma i hela huset. Vi hade ej fått fara med, därför att den ena var för ung och den andra var för gammal. Och vi voro ledsna båda två över att vi ej hade fått fara till ottesången och se julljusen.

Men då vi sutto där i vår ensamhet, började farmor att berätta.

»Det var en man,» sade hon, »som gick ut i mörka natten för att låna eld. Han gick från stuga till stuga och knackade på. 'Kära, hjälp mig!' sade han. 'Min hustru har nyss fött ett barn, och jag måste göra upp eld för att värma henne och den lille.'

Men det var djup natt, så att alla människor sovo. Ingen svarade honom.

Mannen gick och gick. Till sist fick han se ett eldsken lysa på långt håll. Han vandrade då i den riktningen och såg, att elden brann ute i det

fria. En mängd vita får lågo och sovo omkring elden, och en gammal herde satt och vakade över hjorden.

Då mannen, som ville låna eld, kom fram till fåren, såg han, att tre stora hundar lågo och sovo vid herdens fötter. De vaknade alla tre, då han kom, och öppnade sina vida gap, som om de ville skälla, men det hördes inte ett ljud. Mannen såg, att håren reste sig på deras ryggar, han såg, att deras vassa tänder lyste glimmande vita i eldlyuset och att de störtade emot honom. Han kände, att en av dem bet om hans ben och en om hans hand och att en hängde sig vid hans strupe. Men käkarna och tänderna, som hundarna skulle bita med, ville inte lyda dem, och mannen led ingen den minsta skada.

Nu ville mannen gå vidare för att få vad han behövde. Men fåren lågo så tätt intill varandra, rygg vid rygg, att han ej kunde komma fram. Då steg mannen upp på djurens ryggar och vandrade på dem fram till elden. Och intet av djuren vaknade eller rörde sig.»

Så långt hade farmor fått berätta ostörd, men nu kunde jag ej låta bli att avbryta henne. »Varför gjorde de inte det, farmor?» frågade jag. »Det får du veta om en stund,» sade farmor och fortsatte sin historia.

»Då mannen var nära nog framme vid elden, såg herden upp. Han var en gammal vresig man, som var ovänlig och hård emot alla människor. Och då han såg en främmande

komma, ryckte han till sig en lång, spetsig stav, som han brukade hålla i handen, då han vallade sin hjord, och kastade den emot honom. Och staven for vinande rätt emot mannen, men innan den träffade honom, vek den åt sidan och susade förbi honom långt utåt fältet.»

Då farmor hade hunnit så långt, avbröt jag henne på nytt. »Farmor, varför ville inte käppen slå mannen?» Men farmor brydde sig inte om att svara mig, utan hon fortfor med sin berättelse.

»Nu kom mannen fram till herden och sade till honom: 'Käre hjälp mig och låt mig låna litet eld! Min hustru har nyss fött ett barn, och jag måste göra upp eld för att värma henne och den lille.'

Herden hade helst velat säga nej, men då han tänkte på att hundarna ej hade kunnat skada mannen, att fåren inte hade sprungit för honom och att hans stav inte hade velat fälla honom, blev han en smula rädd och tordes inte neka honom vad han begärde.

'Tag så mycket du behöver!' sade han till mannen.

Men elden var nära nog utbrunnen. Där funnos inte kvar några stockar eller kvistar, utan endast en stor glödhög, och den främmande hade varken skyffel eller skopa, vari han kunde bära de röda kolen.

Då herden såg detta, sade han på nytt: 'Tag så mycket du behöver!' och han var glad åt att

mannen inte skulle kunna bära med sig någon eld.

Men mannen böjde sig ned, plockade kol ur askan med bara händer och lade dem i sin mantel. Och varken svedde kolen hans händer, då han rörde vid dem, ej heller svedde de hans mantel, utan mannen bar bort dem, såsom om det hade varit nötter eller äpplen.»

Men här blev sagoberätterskan avbruten för tredje gången. »Farmor, varför ville inte kolen bränna mannen?»

»Det skall du få höra,» sade farmor, och så berättade hon vidare.

»Då den där herden, som var en så elak och vresig människa, såg allt detta, började han undra för sig själv: Vad kan detta vara för en natt, eftersom hundarna inte bita, fåren inte rädas, spjutet inte dödar och elden inte bränner? Han ropade den främmande tillbaka och sade till honom: 'Vad är detta för en natt? Och varav kommer det sig, att alla ting visa dig barmhärtighet?'

Då sade mannen: 'Jag kan inte säga dig det, om du inte själv ser det.' Och han ville gå sin väg för att snart kunna få tända upp eld och värma sin hustru och barnet.

Men då tänkte herden, att han inte ville förlora mannen alldeles ur sikte, innan han fick reda på vad allt detta kunde ha att betyda. Han reste sig upp och gick efter honom, ända till dess att han kom dit, där han var hemma.

Då såg herden, att mannen inte hade så mycket som en stuga att bo i, utan han hade sin hustru och barnet liggande i en berggrotta, där det inte fanns annat än nakna, kalla stenväggar.

Men herden tänkte, att det stackars oskyldiga barnet kanske skulle frysa till döds där i grottan, och fastän han var en hård man, blev han rörd och tyckte, att han ville hjälpa barnet. Och han lossade sin ränsel från skuldran, och därur tog han fram ett mjukt och vitt fårskinn, gav det till den främmande mannen och sade, att han skulle låta barnet sova på det.

Men i detsamma som han visade, att han ock kunde vara barmhärtig, blevo hans ögon öppnade, och han såg vad han inte förut hade kunnat se och hörde vad han inte förut hade kunnat höra.

Han såg, att runt omkring honom stod en tät ring av små silvervingade änglar. Och var och en av dem höll ett strängaspel i sin hand, och alla sjöngo de med hög röst, att i natt var frälsaren född, som skulle frälsa världen från dess synder.

Då förstod han, att alla ting voro så glada denna natt, att de inte ville göra något ont.

Och det var inte bara runt om herden, som det fanns änglar, utan han såg dem överallt. De sutto inne i grottan, och de sutto utanför på berget, och de flögo under himmelen. De kommo gående på vägen i stora flockar, och då de gingo förbi, stannade de och kastade en blick på barnet.

Det var sådant jubel och sådan glädje och sång och lek, och allt detta såg han i mörka natten, där han förut ingenting hade kunnat varsna. Han blev så glad över att hans ögon hade blivit öppnade, att han föll på sina knän och tackade Gud.»

Men då farmor hade kommit så långt, suckade hon och sade: »Men vad den herden såg, det kunde vi också se, ty änglarna flyga under himmelen varje julnatt, om vi blott förmådde urskilja dem.»

Och så lade farmor sin hand på mitt huvud och sade: »Detta skall du komma ihåg, ty det är så sant, som att jag ser dig och du ser mig. Det är inte på ljus och på lampor, som det kommer an, och det ligger inte vikt vid måne och sol, utan det, som är nödvändigt, det är, att vi äga sådana ögon, som kunna se Guds härlighet.»

